

SAGARRA, GARAGARRA, MATSA, KAFEA, TEA, KAKAOA, TABAKOA

Ura izan zan gizakiaren lenengo edaria. Ez dauka usai-ñik, ez margorik eta ez gozorik.

Orregaitik antxiñatik asi zan gure arbasoak beste edari bat sortzen. Orretarako basoko orri eta ale batzuk zapaldu eta irakin-azo ebezan, orrelan sortu ziran sagardoa, garagardoa, ardao, kafea ta tea.

Asturietan, Euskalerrria'n eta erdi-igarte onen iparralde osoan, ezaguna izan da sagardoa, edari urre-kolorekoa ta apartua.

Agustuan batzen da orretarako dan sagar-motea. Lenengo jo eta zatitu egiten da, gero dollarara sartu ta estutu eta urteten da zukua upeletara sartzan da, an irakin egiten dau eta sasoi egokian botelletara sartu bear da.

Ebertarrak ezaguna eben beste edari bat, gero anglosajoin artean asko zabaldu dana, garagardoa.

K.a.'tik ogei gizaldi lenago, Ejipto'n, Osiris jainkoari eskintzen jakon, baiña egin, geienetan monastegietan egiten da.

Gaia batzutan lekaidetxeko ortuan ereiten zan garagara zan, baiña lupuloa be lagun izaten eban..

Lenengo garagarraren zukua ateraten da, gero lupuloloreagaz pizka bat garraztu,

Antxiñako Ejipto'tarrak, gariagaz egiten eben, Errusia'n oloa ta zikirioa(zentenoa) erabilten dabez, Errumania'n artatxikia, sortaldean arroza,, Mejiko'n artoa... eta garagardorik ezagunenak Beljika'koa, Alemanaia'koa, Dinamarka'koa eta Angland'ekoa dira.

Noe izan ei zan, orain lau milla urte, lenengoz ardao egin ebana.

Erromatarrak Bako eben mastien jainko alaia. Grezia'tarrak barriz Dionisos.

Fenizia'tarrak izan ziran Lur-Arte itxaso inguruetan matsu zabaldu ebenak eta Erroma'ko agintarien artean Numa lenengoz ardao edateko baimena emon ebana

Ardao-mota asko dago, batzuk alkooloez astunak, beste batzuk ariñak.,batzuk azukaratsuak beste batzuk legorragoak, batzuk zuriak eta beste batzuk baltzak.

Erdi-ugarte onetan ezagunenak Priorato'ko, Baldepeñas'ekoa ta Errioxakoa dira, baiña munduan ezagunenak Jerez'ekoa eta "manzanilla" deritxona. Gozo-zale zareenok edan Malaga'ko moskatel ardao.

Agustuaren azkenetan masti bellegituetara sartzan dira zozo mats-zaleak eta morda elduetatik jaten dabe.

Otsarak matsez bete-ondoren, oiñakaz zapaldu egiten da matsu eta gero dollarara sartu ta estutu. Zukua ohea edo txarragoa izatea, lurraren ondorena da eta gero garrantzi aundia dauka lurgiñak emoten dautson tramentuak.

Frantzia'n Borgoña'ko ardaa da entzute aundiako, Portugal'en Oporto'koa, Alemania'm Rin ibaiaren ingurukoa, eta Italia'n "lacrima Christi" deritxona.

Kafe-landarea Abisinia'n sortua dogu.XVI gizaldian andik Arabia'ra eroan eben eta emendik zabaldu zan mundura.

Europa'n lenengo kafea txastatu ebana XIV Luis Errege Eguzkia izan zan,1661n. urtean. Olandarrak eskiñi eutsoen kafe-landara bat eta erregak ondo zaindu eban bere ortuan,gaur be ikusi daiteke ortu au Paris'en. Gero Ameriketara eroan eben landara au eta orain Brasil dogu kafegillerik ugariena. Iñoz ugariegi dagoalako erre be egin bear izaten dabe.

Kristoren aurretik bi milla ta bosteun urte lenago, ezaguna zan tea. Asia'n, baiña ez zan agertu Europa'ra XVII gizaldira arte. Anglandarrak izan ziran geien onartu ebenak.

Te-landarea berez sortzen da Tonkin'en eta Txina'n eta an orlegi dagoanean

legortu eta orriakaz egindakoa artzen dabe, Europa'tarrak gurago dabe irakindako te baltza.

Te-landarak ugarien daukezan lurraldeak Indotxina, Zeilan, Txina , India eta Japon dira.

Kakaoa luzaroan eta Mexiko'n aberatsak bakarrik jaten eben.

Kakaoagaz uruna egiten dabe eta azukerea ta bainilla nastau, orrelan txokolatea sortzen da.,oso zabal dabillen janari gozoa.

Kristobal Kolon Ameriketara eldu zanean, 1942n. urtean, angoak orri biribildu batzuk eskiñi eutsoezan, ertz baten biztu eta bestea agoan zala erreten zan landarearenak. Sortzen zan lurruna, gozoa zan. Gero Kuba'n artu eban tabako izena.

Medizis'ko Katalina erregiñeak sarritan izaten ebazan buruko miñak eta tabako landareak sendotzen eban. Orregaitik dau an "Erregiña bedarra" izena.

Errusia'ko Pedro Andiak tabakoa erreten ebenai zurra eta espanak ebagiteko agindua emon eban. Kontuz ibilli bear!

Ez dakigu ziur Kolon'ek gure Erdi-Ugarte onetara tabakorik ekarri eban, baiña bai Europa'ra lenengo tabakoa ekarri ebana Santo Dimingo'n agintari zan Obiedo-Hernandez'ek izan zala,1519n. urtean.

Urteko iru milloi tone baiño geiago batzen da tabakoa.

OLAZAR'tar Martin'ek